

velkovýrobní technologii a organizaci práce, práci ve skupině. To je kvalitativní změna zásadním způsobem ovlivňující společenské vědomí družstevních rolníků.

V procesu rozvoje socialistického vědomí zaujímá klíčové postavení přeměna světového názoru občanů — na jedné straně eliminování vlivu buržoazního idealistického světového názoru, na druhé straně osvojování vědeckého světového názoru širokými masami obyvatelstva. Osvojení si vědeckého světového názoru širokými masami lidu je základní podmínkou, umožňující člověku se správně orientovat ve složitém společenském dění. Na zvládnutí vědeckého světového názoru závisí přístup mas k rozvoji společnosti, k zapojení občanů do pracovního procesu, na něm závisí angažovanost lidí i jejich účast na řízení společnosti (1).

Těmto problémům je nutné věnovat zvýšenou pozornost zejména proto, že mají rozhodující význam v efektivním působení na vědomí a myšlení lidí.

Jde o dlouhodobý problém, související s postupnou přeměnou a výchovou lidí, o problém, který může být maximálně ovlivněn procesem ideového působení a soustavného vzdělávání a zdokonalování ekonomické báze a systému řízení.

Přeměny zemědělské výroby přinesly změnu podmínek práce, vyžádaly si rozvoj vzdělanosti a kvalifikace. Kolektivní vlastnictví si vyžádalo vznik a rozvoj družstevní demokracie a specifické formy sociálně politické aktivity. To vše se zásadním způsobem projevilo ve vědomí družstevních rolníků.

Dosavadní proměny, k nimž došlo v životě družstevních rolníků, jim umožnily mnohem více a výrazněji se podílet na řízení družstva, obcí a celé společnosti, než tomu bylo v minulosti.

K zřetelným změnám došlo v oblasti participace družstevních rolníků na řízení jednotlivých zemědělských družstev, kterou je nutno pokládat za podstatný projev politické a odborné aktivity. V prvních letech společného hospodaření rozhodovali „všichni o všem“, o všech stránkách výroby i práce. Účasti na řízení se učili praxí a během tohoto období vznikala nová skupina zemědělských řídících pracovníků. Do této doby se též datuje vznik socialistického soutěžení v zemědělství, nejvýznačnější formy pracovní iniciativy družstevního rolnictva, vyjadřující nový vztah k práci a společnému družstevnímu a celospolečenskému vlastnictví.

Jedním z kvantitativních ukazatelů účasti členů na řízení a správě družstevních záležitostí je počet členů družstva přímo zapojených do práce orgánů a dalších komisí družstva. Výsledky průzkumu z uplatňování družstevní demokracie ve velkých (sloučených) JZD ukazují, že na práci orgánů a dalších komisí družstva se podílí přibližně 16 % celkového počtu členů (cca 24 % z celkového počtu trvale pracovních členů) (2). To samo o sobě svědčí o poměrně výrazné participaci členů na projednávání a rozhodování otázek týkajících se hospodářského a společenského života družstva. V současné době přejímají družstevní rolníci ve stále větším měřítku vzory participace, které charakterizují formy účasti dělnické třídy na řízení státních průmyslových, resp. zemědělských podniků. To znamená, že pracují v podnikových orgánech, účastní se výrobních porad a rozmanitých forem socialistické soutěže.

Důležitým projevem aktivního a iniciativního podílu členů na řízení a správě družstva je rozvoj pracovní iniciativy, který výrazně napomáhá k plnění plá-

(1) Podrobné výsledky výzkumu světonázorové problematiky jsou obsaženy ve *Sborníku příspěvků z aplikačního semináře uskutečněného v Bratislavě 3. 12. 1980.*

(2) Z výsledků průzkumu z uplatňování družstevní demokracie ve velkých (sloučených) JZD ve 12 okresech ČSR, který uskutečnil Svaz družstevních rolníků v roce 1983.

novaných úkolů, k dosažení lepších výsledků společné práce družstevních kolektivů. Uzavírají se individuální a kolektivní závazky v jednotlivých pracovních kolektivech. Organizují se soutěže pracovních kolektivů a jednotlivých pracovníků anebo soutěže zaměřené na řádné a včasné provedení špičkových prací v rostlinné výrobě a na zvýšení užitekosti hospodářských zvířat v živočišné výrobě.

Podle údajů Svazu družstevních rolníků bylo v roce 1982 do různých forem socialistického soutěžení zapojeno 72,5 % z celkového počtu pracujících v JZD, o titul BSP soutěžilo v roce 1983 4797 kolektivů se 64 tis. členů, 7888 kolektivů a 98,7 tis. členů je nositelem titulu, 83 tis. členů JZD je nositelem zlatého odznaku BSP, 29 tis. stříbrného a 8 tis. bronzového odznaku BSP.

Dynamicky se v JZD rozvíjí také činnost komplexních racionalizačních brigád, jichž v roce 1983 působilo 825 se 16 tis. členy ve srovnání s 91 kolektivem s 2,8 tis. členů v roce 1975.

Zlobinovu metodu využívá v současném období již 176 kolektivů se třemi tisíci členy a Basovu metodu 631 kolektivů s 5,2 tis. členy. V roce 1980 využívalo první metody 50 kolektivů a druhé 318.

Nemalý podíl na rozvoji pracovní iniciativy má i zlepšovatelské hnutí. V roce 1980 bylo podáno 11,4 tis. zlepšovacích návrhů a v roce 1983 působilo v JZD 3750 vynálezců a zlepšovatelů [Špírk 1984 : 112–113].

V účasti družstevních rolníků v různých formách pracovní iniciativy se odrazí jejich rostoucí uvědomění, jejich bezprostřední účast na hospodářské výstavbě socialistické společnosti.

Velmi významná je v tomto smyslu účast družstevních rolníků v zastupitelských a zákonodárných orgánech státní moci. Ve volbách v roce 1981 bylo zvoleno v ČSSR 33 446 poslanců z řad družstevních rolníků. Z toho do Sněmovny lidu jich bylo zvoleno 32 (16,9 %), do Sněmovny národů 17 (11,3 %), do KNV 195 (12 %), do ONV 1 673 (13 %), do MNV 21 494 (17,3 %).

Rostoucí společenské zájmy družstevních rolníků je možno dokumentovat jejich členstvím a prací v různých organizacích Národní fronty. V roce 1982 bylo v ČSSR 111 940 družstevníků členy SČSP, tj. o 30 % více než v roce 1979. Počet členek ČSSŽ z řad JZD vzrostl v tomto období o 27 % a dosáhl počtu 103 555. Počet členů SSM z řad mladých družstevníků se od roku 1970 do roku 1982 zvýšil o více než 11 %, počet členů Svazarmu se v tomto období zvýšil dokonce o 36 %. Ve Svazu požární ochrany působí 75 tis. družstevníků a téměř 60 tis. členů JZD aktivně působí v ČSTV, tisíce družstevníků je angažováno ve Svazu zahrádkářů, ve Svazu chovatelů, v Mysliveckém svazu apod. Značná část družstevních rolníků se podílí na plnění volebních programů Národní fronty v místě bydliště [Špírk 1984 : 113].

Prohlubující se účast v pracovním a společenském životě naší společnosti je výrazným projevem sociální zralosti družstevního rolnictva, vyspělosti jeho socialistického společenského vědomí.

S rozvojem socialistického způsobu výroby v zemědělství se vytvořily objektivní podmínky pro formování socialistického způsobu života družstevních rolníků. Tuto skutečnost můžeme pozorovat v materiální, sociálně ekonomické a kulturní oblasti života družstevních rolníků.

Velmi výrazně ovlivňuje formování socialistického způsobu života družstevních rolníků občanská vybavenost obcí. Má vliv na množství a strukturu mimo-pracovního i volného času a ovlivňuje určité spotřebitelské návyky, postoje a hodnotové orientace, ovlivňuje též formování socialistického způsobu života lidí v zemědělství. Ještě výraznější změny nastaly ve zkulturnění životního prostředí vesnic. Jak zdůraznil s. Gustáv Husák na XVI. sjezdu KSČ: „Dnešní

vesnice je moderní, kulturní, přitažlivá pro mladé lidi a zemědělské odborníky“ [XVI. sjezd 1981 : 30].

Za zvlášť pozitivní jev je možno považovat vybavení domácností družstevních rolníků předměty dlouhodobé spotřeby. V současné době se domácnosti družstevních rolníků stupněm vybavenosti jen málo odlišují od ostatních domácností. Některé rozdíly, které se objevují, vyplývají z poněkud jiného způsobu života, více orientovaného na další dodatečnou práci v osobním hospodářství, z větších vzdáleností od nákupních středisek, z vybavenosti obcí energetickými zdroji apod.

Stále dokonalejší uspokojování životních potřeb vede ke kvalitativním změnám ve vědomí a psychologii všech skupin venkovského obyvatelstva, jeho orientace se zaměřuje na prostředky sociálního sebeuvědomování a seberealizace, do popředí vystupují potřeby vyššího řádu: práce není jen prostředkem obživy a uspokojování hmotných potřeb, ve vědomí družstevních rolníků se stává sama potřebou. Tvůrčí aktivita, iniciativa, zlepšovatelství a novátorství nejsou již spojeny pouze s materiální stimulací; jejich příčiny jsou podstatně hlubší, intelektuální a morální povahy. Integrační procesy probíhající ve všech sférách života naší společnosti aktivně ovlivňují sbližování způsobu života obyvatel měst a venkova, dělnické třídy a družstevního rolnictva i pracující inteligence.

Príslušníci třídy družstevního rolnictva si osvojují významné ideové politické a morální atributy, jimiž se vyznačuje dělnická třída, zejména pokrokovost, kolektivnost, organizovanost a oddanost socialistickým ideálům. Dělníci, družstevní rolníci i příslušníci inteligence žijící na vesnici se téměř bez rozdílu zajímají o politické otázky doma i v zahraničí a správně si uvědomují a hodnotí přednosti socialistického zřízení před kapitalistickým zřízením.

V třídním uvědomování družstevního rolnictva se stávají dominantními takové obsahové prvky, které svědčí o jeho sbližování s vědomím dělnické třídy a inteligence. Důkazem je především to, že všechny sociální skupiny v naší společnosti hodnotí své společenské postavení stejnými ukazateli: účasti na společenské práci, pracovní, společenskou a politickou aktivitou, morálkou, oddaností ideálům socialismu. Z toho vyplývá, že lze právem hovořit o rozvíjející se tendenci třídních a všelidových prvků v uvědomění družstevních rolníků. Tato tendence je výsledkem socialistických společenských poměrů a cíle-vědomého ideologického působení strany.

Výchova v duchu socialistické uvědomělosti všech pracujících je jedním z požadavků programu naší doby. V celém našem úsilí o výchovu k socialismu, o vytváření a formování socialistického společenského vědomí je třeba neustále vycházet ze zvláštností současného historického období, které se vyznačuje konfrontací dvou protikladných společenských systémů — socialismu a kapitalismu. V tomto boji, který se stále zostruje, jde především o získání vědomí lidí. Proto je tak důležité mobilizovat subjektivní faktor, působit na vědomí mas. Soudruh Gustáv Husák na XVI. sjezdu strany zdůraznil: „Nic není tak složité a náročné jako výchova člověka... Formování socialistického uvědomění člověka, které zahrnuje světonázorovou, morální i pracovní výchovu, se uskutečňuje v mnohostranném procesu socialistické výstavby“ [XVI. sjezd KSČ 1981 : 36].

Proto je velmi důležité vytvářet socialistické vědomí jako výsledek dialektické jednoty marxisticko-leninské teorie a socialistické společenské praxe, citových vztahů k socialismu, zkušeností z vlastní účasti v pracovních, zájmových, politických i jiných kolektivech podílejících se na budování rozvinuté socialistické společnosti.

Literatura

- Kultúrný život družstevných roľníkov.* Sborník príspevků z aplikačného seminára uskutočneného v Bratislave 3. 12. 1980. Bratislava, VÚ kultúry 1981.
- Rozvoj družstevní demokracie v československém zemědělství.* Interní materiál komise sociologie zemědělství při ČAZV. Praha 1983.
- Špírk, L.: *Sociální a ekonomické problémy dosavadního vývoje třídy družstevních rolníků v ČSSR.* Sociologie zemědělství 1984, č. 2.
- XVI. sjezd KSČ. Praha, Svoboda 1981.
- XVII. sjezd KSČ. Praha, Svoboda 1986.

Резюме

Б. Петришкова: К некоторым вопросам развития социально-политической активности кооперированных крестьян

Вопросы развития и формирования социалистического сознания людей являются важной и неотъемлемой составной частью строительства развитого социалистического общества. Социалистическое сознание человека — это процесс формирования его научного мировоззрения, оно не может обойтись без преодоления самых различных предрассудков и пережитков в мышлении людей. Вследствие победы и углубления социалистических производственных отношений, в сознании кооперированных крестьян произошли выразительные изменения. Об этом можно судить на основе их общей жизненной ориентации, политических и моральных позиций, общественной активности. Формирование социалистического сознания кооперированных крестьян по сравнению с рабочим классом имеет свои особенности. Эти отличия вытекают из существующих еще различий между физическим и умственным трудом, между городом и деревней. По мере дальнейшего развития социалистического общества, в связи с индустриализацией сельскохозяйственного производства, широким использованием новейших научно-технических достижений, эти различия будут постепенно сглаживаться.

Summary

B. Petříková: On Some Problems of the Development of Sociopolitical Activity in Cooperative Farmers

Issues of the development and formation of the people's socialist consciousness are an important and integral part of building up an advanced socialist society. Man's socialist consciousness is a process of the formation of his scientific view of the world and can by no means dispense with overcoming most various prejudices and anachronisms in people's thinking. Owing to the victory and intensification of socialist production relations, conspicuous changes have taken place in the consciousness of cooperative farmers. This can be inferred from their general life orientation, political and moral attitudes, as well as from their social activities and involvement. The formation of the socialist consciousness of cooperative farmers in relation to the working class is characterized by certain particularities. These differences have their source in the hitherto existing distinction between manual work and brainwork, between town and village. The further development of socialist society, the industrialization of agricultural production, a large-scale application of most recent scientific and technological findings in practice are sure to conduce to a gradual elimination of these differences.

Výzkumy hudebních preferencí mládeže

MIROSLAV FORET

Ústav pro výzkum společenského vědomí
a vědeckého ateismu ČSAV, Brno

Důležitou součástí života zejména mladých lidí je hudba, zvláště tzv. populární hudba. Působí *dlouhodobě* (v průběhu dne v mimopracovní i v pracovní době, od rána do noci, od nejtělejšího dětství až do sklonku života), *hromadně* (posluchači a diváci se počítají na statisíce a milióny) a zejména potom v těsné *vazbě* s ostatními stránkami dnešního života. Například šíření a přijímání současné populární hudby (většinou z rozhlasového a televizního vysílání, gramodesek, videokazet) je úzce provázáno s výrobou a prodejem stále dokonalejších elektronických zařízení (rozhlasové a televizní aparáty, magnetofony, gramofony, videozařízení apod.), jejichž vlastnictví je pro posluchače a diváky mnohem důležitější než dejme tomu u tzv. hudby vážné. Mimo jiné i proto, že současná populární hudba klade na technickou stránku zvuku i obrazu takový důraz a dokonalá studiová nahrávka (gramofonové album, video kazeta) se stává sama o sobě konečnou podobou díla, nikoli pouze náhražkou koncertu či operního představení, jako tomu může být u tzv. vážné hudby. Na druhé straně elektrotechnický průmysl rád využívá těsného spojení s populární hudbou, například v zájmu upoutání větší pozornosti zákazníků, neboť právě nahrávky a programy s touto hudbou se těší u veřejnosti mimořádné oblibě. Ve svém úhrnu tedy *tato hudba ovlivňuje nepochybně jak sféru duchovní, tak také materiální spotřeby.*

Obdobně by bylo možné uvažovat o jejích dalších společenských vlivech. Třeba z obsahového hlediska. Současná populární hudba v sobě spojuje dvojedinou funkci ideového prostředku: její autoři a interpreti do značné míry vyjadřují světonázorové, životní i hodnotové orientace a současně je mohou přenášet na milióny posluchačů a diváků. Je dostatečně známo, jak zejména mladí lidé přebírají od svých idolů ze světa populární hudby módní novinky (účesy, oděvy), napodobují jejich gesta a chování a nepochybně také stanoviska a názory. Za neméně pozornost by stály i společenské *možnosti*, jež právě populární hudba nabízí svým tvůrcům, ať už se jedná dejme tomu o špičkové profesionální interprety, nebo jako náplň zájmové umělecké činnosti a kulturního vyžití v mimopracovní době. Přes tato a jistě mnohá další možná hlediska společenských souvislostí současné populární hudby jistě není bez zajímavosti, jak malá pozornost se u nás dosud těmto otázkám věnuje při sociologických výzkumech (nejen mládeže).

V tomto směru jsou společenskovědní pracovníci v Sovětském svazu mnohem dál. Závažnost problematiky si nejen uvědomují a plně ji docenují, zejména v souvislostech s volnočasovými aktivitami mládeže a proměnami jejího životního způsobu, ale již realizovali speciální empirické výzkumy, jejichž výsledky byly publikovány na stránkách odborného tisku. Zvolili jsme si pro ukázkou dvě studie, nedávno zveřejněné na stránkách čtvrtletníku *Sociologičeskije issledovanija*. Všimneme si především metodologických stránek sovětských přístupů a těch teoretických i praktických východisek a závěrů, které mohou mít obecnější platnost a být využitelné také u nás. Pro porovnání uvedeme také některé poznatky, jež přináší práce výzkumného oddělení Českého rozhlasu v Praze, kde se těmto otázkám soustavněji věnuje.

U sovětské mládeže má podle autorů hudba stále větší vliv na trávení vol-